

НАПРЯМ 9. ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПСИХОЛОГА

Карпюк Ю. Я.

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри загальної та клінічної психології

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

Ситуація, яка склалася сьогодні вимагає підвищення вимог щодо рівня підготовки фахівців психологічної галузі, сформованості їх професійних компетентностей та шляхів їх розвитку. Успішність професійної діяльності психолога, ефективність взаємодії з клієнтом та вирішення його запитів визначається не тільки попередньо сформованими і набутими професійними знаннями та навичками, але й якістю проведення міжособистісних та професійних контактів, рівнем прояву професійно значущих особистісних якостей, серед яких суттєве місце належить комунікативній компетентності. Тому сьогодні актуальна проблема комунікативної компетентності та її місця в структурі формування професійної компетентності сучасного психолога.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень засвідчив наявність неоднозначних підходів щодо розуміння та трактування феномену «комунікативна компетентність» у сучасній психологічній галузі, на даний час, існують різні підходи щодо розуміння даного поняття. Поряд з цим варто відзначити наявність значного інтересу до наукових розвідок в даному напрямку (А. Богуша, О. Бодальова, М. Вашуленко, Є. Герасименко, Г. Данченко, Ю. Ємельянова, В. Захарова, М. Заброцького, Г. Костюка, Л. Власенко, Н. Казаринова, Л. Кайдалової, О. Леоньєва, Б. Ломова, С. Максименка, Н. Мельникова, Л. Петровської, С. Петрушина, М. Пентилюка, В. Погольша, Є. Руденського, В. Черевко, Б. Шапіро, Р. Якобсона, Я. Яноушека та інших.)

Професійна компетентність являє собою особистісне утворення, що забезпечує якісне виконання фахівцем професійної діяльності. Професійна компетентність майбутніх психологів – це якісна характеристика їх особистості, яка включає систему знань, практичних умінь, навичок та особистісних якостей, забезпечує готовність фахівців здійснювати професійну діяльність, виступає тією базовою характеристикою

особистості яка досить тісно пов'язана із критеріями ефективних та успішних діянь у професійних та життєвих ситуаціях. Разом з тим, компетентність виступає значущим індикатором особливостей процесу становлення фахівця та, водночас, одним із дієвих чинників його професійного розвитку. Формування професійної комунікативної компетентності буде відбуватися на основі загальної комунікативної компетентності в умовах конкретної професійної діяльності. Розглядаючи поняття «професійна компетентність» і аналізуючи його структуру можемо відзначити, що однією із складових професійної компетентності є комунікативна компетентність, яка є провідною для професійної діяльності психолога.

Враховуючи те, що більшість вітчизняних та зарубіжних науковців дотримуються неоднозначних підходів щодо розуміння та трактування феномену «комунікативна компетентність» у сучасній психологічній галузі, на даний час, не існує єдиного підходу до визначення даного поняття. Зокрема, В. Гаркуша, М. Заброцький, Л. Петровська, К. Платонов та інші розглядають комунікативну компетентність як компонент вмінь та здібностей особистості; Е. Берн, П. Єршов, М. Молоканов, Л. Петровська та інші пояснюють її через відповідний «Я-стан»; Г. Айзенк, П. Горностаї, В. Злівков, Р. Кеттел, М. Молоканов, Г. Оллпорт, Л. Петровська представляють у вигляді комплексу особистісних якостей; С. Максименко, О. Павленко пропонують розглядати її, як складову частину культури фахівця. Також, комунікативну компетентність розглядають як частину інших компетенцій і одночасно як окрему характеристику особистості (Ю. Жуков); як індивідуальну якість і певний стан свідомості групи людей (Ю. Смельянов). При цьому науковці погоджуються з тим, що ця властивість особистості є набутим явищем – під час природної комунікації або в процесі спеціально організованого навчання [2, с. 56].

Ж. Глозман, В. Зінченко, Б. Мещеряков ключовим у комунікативній компетентності вважають ефективність спілкування; Л. Петровська, визначає гнучкість в адекватній зміні психологічних позицій, як суттєвий показник компетентного, зрілого спілкування. В. Москаленко, А. Козлов, Т. Іванова під комунікативною компетентністю розуміють попередньо сформовані знання норм і правил спілкування, адаптаційні навички, що виступають відповідними умовами досягнення ефективних відносин. Зокрема, О. Прозорова пропонує розглядати комунікативну компетентність, як інтегровану особистісну якість, що забезпечує вільне володіння вербальними та невербальними засобами спілкування і забезпечує можливість адекватного відображення психічних станів, розуміння психічних станів та особистісного складу іншої людини, правильну оцінку вчинків, прогнозування особливостей поведінки особи.

Відтак, наявність у структурі професійної компетентності такої її складової, як комунікативна компетентність, згідно уявлень

Л. Петровської – сприяє становленню міжособистісного спілкування. Комунікативна компетентність психолога в узагальненому вигляді, згідно бачень науковця – передбачає розвиток адекватної орієнтації в самому собі – власному психологічному потенціалі, потенціалі людини, що потребує його допомоги, ситуації та задачі процесу спілкування. Зокрема, науковець переконана, що особливої уваги при цьому набувають комунікатор та умови, які супроводжують комунікативний контакт, а партнери-учасники, ситуація, задачі та взаємозв'язки між ними є інваріативними складовими комунікативної компетентності [3].

Підсумовуючи можна зробити висновок, що більшість трактувань комунікативної компетентності, які представлені в сучасних наукових розвідках, пояснюють її як одну із важливих умов оптимізації процесу спілкування, яка передбачає наявність особистісного досвіду і розкривається через різні структурні компоненти (Л. Петровська, Л. Столяренко, Ю. Ємельянов).

Проведений аналіз показує, що комунікативна компетентність, як відповідна інтегральна якість особистості поєднує у собі різні види компетенцій, опанування якими є необхідною умовою для забезпечення ефективного процесу особистісної та професійної комунікації. Отже, наявність комунікативної компетентності у структурі професійних компетентностей фахівців, які зайняті в сфері «людина – людина» є однією із професійно значущих, а для професії психолога – є базовою і визначальною, оскільки професія психолога передбачає постійну комунікацію з людьми. Як стверджує І. Гоян, психолог повинен «...вміти входити у діловий контакт з клієнтами на основі методики соціально-контактної взаємодії...» [1, с. 81].

Більшість авторів розглядає комунікативну компетентність психолога, як систему внутрішніх, попередньо сформованих ресурсів, які є основоположними для побудови ефективної комунікації у ситуаціях професійної діяльності.

Високий рівень розвитку комунікативної компетентності сприяє становленню професійної ідентичності, полегшує процес професійної соціалізації особистості психолога, забезпечує інтенсивний професійний розвиток. Професіоналізація особистості майбутнього психолога включає в себе розкриття змісту та особливостей його взаємодії з специфікою та вимогами професії; формування, розвиток та вдосконалення майбутнім фахівцем його основних професійних компетенцій; набуття особистістю основних професійно важливих якостей; відображає якісні, прогресивні зміни, які відбуваються у психіці фахівця в процесі професійної соціалізації.

Таким чином, можна стверджувати, що комунікативна компетентність як невід'ємна складова професійної компетентності сучасного психолога, включає в себе прояв синтезу його особистісного та професійного досвіду, а також є однією із умов успішності його професійної діяльності. Для забезпечення професійного росту психолог

зобов'язаний постійно дбати про розвиток власної комунікативної компетентності, що сприятиме набуттю фахівцем, як соціальної ідентичності так і розвитку рівня професійної майстерності та професіоналізму загалом.

Література:

1. Гоян І.М. До питання про професійно значущі якості психолога праці / І. М. Гоян // Збірник наукових праць : філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ : Плай, 2005. – Вип. 10, ч. 1. – С. 80–86.
2. Изаренков Д.И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов нефилологов / Д. И. Изаренков // Русский язык за рубежом. – 1990. – № 4. – С. 54-60.
3. Петровская Л.А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг. – М.: Узд-во МГУ, 1989. – 216 с.
4. Lustig M. Intercultural communication: interpersonal communication across cultures / M. Lustig, J. Koester. – Boston : Pearson Education, 2010. – 395 p.